



Силабус
навчальної дисципліни
Етноконфесійна структура Північного Приазов'я в історичній ретроспективі

2025-2026 навчальний рік

Освітня програма: «Історія»
Спеціальність: 032 Історія та археологія
Галузь знань: 03 Гуманітарні науки
Рівень вищої освіти: другий

Викладач (і)	Федорик Юрій Володимирович
Посилання на сайт	https://bdpu.org.ua/faculties/gef/structure-gef/kaf-istor/composition-kaf-istor/fedorik/
Контактний тел.	0999058168
Е-mail викладача:	Jurij83fedoryk@gmail.com
Графік консультацій	Четвер 11.10-12.30

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	звітність
5	16	16	118	залік

Семестр: осінній

Мова навчання: українська

Ключові слова: етноконфесійна структура, історична ретроспектива, полікультурність, колонізаційні процеси, ідентичність, міжкультурний діалог, регіоналістика.

Мета та предмет курсу:

Метою викладання навчальної дисципліни Етноконфесійна структура Північного Приазов'я в історичній ретроспективі є формування в здобувачів освіти системних знань про історичні закономірності, чинники та особливості формування поліетнічного та багатоконфесійного простору Північного Приазов'я.

Предметом вивчення дисципліни є комплексне вивчення процесів формування, трансформації та взаємодії етнічних груп і релігійних спільнот на території Північного Приазов'я від найдавніших часів до сучасності.

Компетентності та програмні результати навчання:

Загальні компетентності

ЗК 02. Здатність працювати автономно.

ЗК 03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 04. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК 05. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК 06. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК 07. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК 08. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК 09. Здатність приймати обґрунтовані рішення

Фахові компетентності

СК 01. Здатність виявляти та досліджувати історичні й археологічні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти, узагальнювати інформацію.

СК 02. Здатність здійснювати історичні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук.

СК 03. Здатність презентувати та обговорювати результати досліджень і професійної діяльності у сфері історії та археології.

СК 04. Здатність виявляти специфіку в підходах до вирішення проблем в галузі історії та археології представників різних наукових напрямків та шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історичної науки.

СК 05. Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері історії, археології та/або дотичні до них міждисциплінарні проекти.

СК 06. Здатність здійснювати експертний аналіз в предметній області.

СК 08. Здатність працювати в міжнародному контексті і реалізовувати спільні проекти у сфері історії та/або археології з європейськими та євроатлантичними інституціями.

СК 09. Здатність використовувати сучасні цифрові інструменти і технології для проведення досліджень та професійної діяльності у сфері історії та археології.

СК 10. Усвідомлення принципів академічної доброчесності та норм професійної етики.

СК 12. Здатність самостійно формулювати та вирішувати оригінальні дослідницькі завдання.

СК 13. Критичне розуміння сучасного стану розвитку та засад функціонування історичної науки.

СК 15. Здатність на фаховому рівні аналізувати різні типи і види джерел для історичного дослідження з використанням методологічного й теоретичного інструментарію.

СК 16. Здатність публічно комунікувати результати історичного дослідження та популяризувати знання

Програмні результати навчання

ПРН 1. Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень.

ПРН 2. Здійснювати рецензування, коментування, анотації наукових, науковопопулярних, освітніх та публіцистичних текстів, які стосуються питань історії та археології.

ПРН 3. Розробляти й реалізовувати історичні та міждисциплінарні проєкти з урахуванням сучасних методологічних підходів.

ПРН 4. Застосовувати у професійній діяльності у сфері історії та археології сучасні цифрові інструменти і технології для пошуку, збереження і оброблення інформації, у тому числі для виконання наукових досліджень і реалізації освітніх та інноваційних проєктів.

ПРН 5. Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері історії та археології, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки.

ПРН 6. Здійснювати експертизу пам'яток історії, археології та культури з метою їх охорони та можливого подальшого використання.

ПРН 7. Зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з питань історії та/або археології до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.

ПРН 8. Розширювати актуалізовану джерельну базу за рахунок введення до наукового обігу архівних джерел, опрацювання фондів музеїв, участі у наукових й археологічних експедиціях тощо.

ПРН 9. Здійснювати викладацьку діяльність у закладах вищої освіти на основі сучасних освітніх технологій, а також принципів і практик європейських країн

ПРН 11. Створювати оригінальні дослідницькі задачі або гіпотези на основі новітніх наукових досягнень, виявляючи проблеми, що потребують додаткового дослідження

ПРН 12. Вміння аналізувати різні історичні концепції та теорії, розуміння різних підходів до вивчення історії та їхнього впливу на формування історичних знань

ПРН 14. Володіти навичками критичного та аналітичного мислення при роботі з історичними джерелами різного типу, включаючи вміння розпізнавати різні точки зору, визначати суперечності та ангажованість джерел

Зміст курсу:

Змістовний модуль 1. Етноконфесійні відносини в Північному Приазов'ї в середньовічний період (до кінця XVIII ст.)

Тема 1. Етнорелігійне різнобарв'я Півдня України в ранній історичний період (до сер. XIII ст.)

Тема 2. Північне Приазов'я в XIII – кінці XVIII ст.

Змістовний модуль 2. Північне Приазов'я XIX- початку XX ст

Тема 3. Семінарське завдання 4. Вплив соціально-економічної та національно-релігійної політики Російської імперії на території Північного Приазов'я

Тема 4-5. Етнічне розмаїття Бердянського, Мелітопольського та Маріупольського повітів у XIX – поч. XX ст.

Тема 6-7. Релігійні особливості Бердянського, Мелітопольського та Маріупольського повітів у XIX – поч. XX ст

Змістовний модуль 3. Етноконфесійні відносини в Північному Приазов'ї в XX - початку XXI ст.

Тема 8. Етноконфесійні відносини в Північному Приазов'ї в радянський період

Тема 9-10. Етноконфесійні відносини в Північному Приазов'ї в незалежній Україні

Методи навчання: Лекція, читання та коментар історичних джерел, робота з картою, таблицями, схемами та діаграмами, бесіда, групові дискусії, робота в малих групах, співбесіда, колоквиум, аудіовізуальний метод, електронні презентації

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): *Поточне оцінювання* складається з балів за участь у семінарах та виконання самостійної роботи. Активна участь в обговореннях, аналітичний підхід і критичний аналіз є

ключовими критеріями оцінювання. *Дедлайни*: самостійні роботи, здані із запізненням без поважних причин, оцінюються нижче (75% від максимально можливої оцінки). Перекладання тем можливе лише за наявності поважних причин. Академічна доброчесність: Очікується дотримання принципів академічної доброчесності, включаючи відсутність плагіату, правильне оформлення джерел та дотримання норм наукової етики. *Відвідуваність*: є обов'язковим компонентом оцінювання. Пропуски без поважних причин впливають на підсумкову оцінку. *Навчальні платформи*: використовуються онлайн-платформи Moodle та Zoom для дистанційного навчання, доступу до матеріалів курсу та здачі робіт. *Політика академічної доброчесності*: передбачається, що при підготовці до практичних занять, роботі з джерелами інформації, будуть відсутні всі види академічного плагіату та здобувачі будуть дотримуватися наукової етики, слідуючи положення Кодексу доброчесності університетської спільноти https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2025/11/kodeks_dobrochesnosti_universytetskoyi_spilnoty_bdpu1.pdf. *Політика використання ГШІ*, то послуговуючись університетським положенням https://bdpu.org.ua/wpcontent/uploads/2025/09/polityka_vykorystannya_shtuchnogo_intelektu_v_osvitnomu_proczesi_berdyanskogo.pdf при підготовці до практичних занять дозволено часткове використання ШІ для структурування матеріалу, підготовки презентацій, перекладання джерел з інших мов, забороняється копіювання та генерація неправдивих фактів, забороняється використовувати в контрольованому середовищі під час проведення іспиту.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: вивчення курсу не передбачає використання програмного забезпечення, крім загально вживаних операційних систем та програм.

Система оцінювання та вимоги:

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад для заліку

Поточне тестування та самостійна робота							Індивідуальний проєкт	Екзамен	Сума
Змістовний модуль 1		Змістовний модуль 2			Змістовний модуль 3				
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4-5	Т 6-7	Т 8	Т 9-10	20	50	100
3	3	3	6	6	3	6			

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою
	для заліку
90 – 100	зараховано
77-89	
65-76	
58-64 50-57	
20-49	не зараховано з можливістю повторного складання
1-19	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Список рекомендованих джерел (наскрізна нумерація)

Базова:

1. Турков В Хозяйственное обустройство бессарабских болгар в Приазовье (60 – ые – начало 70 – ых годов XIX ст.) // Дриновський збірник / Ред. кол.: С.Ю. Страшнюк, С.Б. Сорочан, Н.В. Аксьонова та ін. – Харків-Софія: Акад. видавн. ім. проф. Марина Дринова, 2009. – Т. III. – С. 268 – 275.
2. Авдєєва О. С. Етнічна структура населення Північного Приазов'я наприкінці XIX ст. (за матеріалами Першого Всезагального перепису населення Російської імперії 1897 р.) / О. С. Авдєєва // Гуржіївські історичні читання. - 2013. - Вип. 6. - С. 191-192
3. Кригіної В. Традиції та звичаї представників різних конфесій на території Донбасу (за даними метричних книг Державного архіву Донецької області) Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія. Культурологія. Соціологія. –Маріуполь, 2011. – С. 45-49.
4. С.С. Арабаджи Використання матеріалів газетної періодики другої половини XIX – початку XX ст. в дослідженні повсякденності грецького населення Північного Приазов'я // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць. – К., 2011. – Вип. 50. – С. 245-250.
5. Лиман І. Усна історія Голодомору 1932 – 1933 років у Північному Приазов'ї: матеріали історико-археографічних експедицій / Упорядник: В.М. Константінова. – Запоріжжя: АА Тандем, 2009. – 532 с.

6. Константинова В.М. Урбанізація: південноукраїнський вимір (1861–1904 роки) / В.М.Константинова. — Запоріжжя: АА Тандем, 2010. — 596 с.
7. Константинова В.М Трансформації релігійності в умовах полікультурного регіону (матеріали археографічних експедицій Північним Приазов'ям) / Упорядник І.І. Лиман. — Запоріжжя: АА Тандем, 2011. — 360 с.
8. Авдєєва О. С. Конфесійно змішані родини у Північному Приазов'ї (остання чверть XVIII – початок XX ст.) / О. С. Авдєєва // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. - 2015. - Вип. 44(1). - С. 61-67

Додаткова

1. Андерсон В. Проблеми регіоналізації України: теорія, практика, перспективи // Розвиток України в регіональній перспективі: політичні, економічні, соціальні проблеми регіоналізації К., 2002.
2. Величко В.В. Теоретичні та методологічні засади регіонознавства в наукових дослідженнях в Україні та інших європейських державах. Науковий вісник Дипломатичної академії України, 17, с. 138-144. 2011
3. Верменич Я. Історична регіоналістика в Україні: спроба концептуального аналізу. К., 2003.
4. Верменич Я. Теоретико-методологічні проблеми історичної регіоналістики в Україні. К., 2003.
5. Гайдук В., Кучеренко Т., Михальченко М. Україна у регіональному вимірі: проблеми та перспективи. - Донецьк, 2002.
6. Долішній М.І. Регіональна політика на рубежі XX-XXI століть: нові пріоритети. – К.: Наукова думка, 2006. – 511 с.
7. Панченко Т.В. Політична регіоналістика: навчальний посібник / Т.В. Панченко. – Х.:ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2011. – 188 с.
8. Авдєєва О. С. Офіційна церква по відношенню до сектантів Північного Приазов'я (кінець XVIII – перша половина XIX ст.) / О. С. Авдєєва // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя : ЗНУ, 2010. – Випуск XXVIII. – С. 49–51.
9. Авдеева Е. С. Особенности формирования конфессионального состава христианского населения Северного Приазовья (конец XVIII – XIX вв.) /Е. С. Авдеева // Сборник научных статей молодых ученых, специалистов и аспирантов. – Невинномысск : НГГТИ, 2011. – С. 233–239
10. Авдєєва О. С. Вплив колонізаторської політики Російської імперії на формування релігійної структури Північного Приазов'я (остання чверть XVIII– XIX ст.) / О. С. Авдєєва // Сборник научных трудов SWorld. – Иваново : Маркова АД, 2013. – Вып. 4. – Т. 48. – С. 68–72.
11. Любанська О. С. Єдиновір'я на Півдні України як компроміс між офіційною православною церквою та старообрядництвом (остання чверть XVIII –середина XIX ст.) / О. С. Любанська // Південь України : етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри. – Одеса : ВМВ, 2007. – С. 41–46.

12. Любанська О. С. Передумови виникнення та подальше формування баптистських общин у Північному Приазов'ї (кінець XVIII – XIX ст.) / О. С. Любанська // Збірник наукових робіт Міжнародної наукової конференції / ред. О. С. Черемська. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2008. – Ч. 6. – С. 251–258.
13. Константінова В.М Особливості конфесійного життя південноукраїнського “міського простору” 1861-1904 років // Історія релігій в Україні: науковий щорічник / упоряд. О. Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич. – Львів: Інститут релігієзнавства – філія Львівського музею історії релігії: вид-во — Логос, 2011. – Кн. 1. – С. 377-384.
14. Константінова В.М Специфіка релігійного життя південноукраїнських міських поселень другої половини XIX–початку XX ст.: статистичний аспект / Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів/Інститут української археографії та джерелознавства ім. МС Грушевського НАН України – 2010 !
15. Авдєєва О. С. Конфесійні особливості рекрутських наборів у Північному Приазов'ї в XIX столітті / О. С. Авдєєва // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Історичні науки. - 2020. - Т. 31(70), № 3. - С. 1-6
16. Константінова В.М. Соціокультурні аспекти урбанізаційних процесів на Півдні України (друга половина XIX – початок XX століття). — Запоріжжя, 2011. — 100 с

Інформаційні ресурси

1. Інститут історії України – Історична регіоналістика - http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Rehionalistyka_istorychna
2. Інститут історичної урбаністики - бібліотека - <http://ri-urbanhistory.org.ua/library-archive/libra>
3. Регіональні дослідження - https://stud.com.ua/26389/geografiya/regionalni_doslidzhennya
4. Історичне краєзнавство та регіональні дослідження - <http://science.kpnu.edu.ua/naukovi-struktury/istdosl/>